

UPPSALA
UNIVERSITET

Juridiska fakultetsnämnden

Box 256
SE-751 05 Uppsala

REMISSYTTRANDE

1 (2)

2017-09-14

JURFAK 2017/49

Justitiedepartementet

**Betänkandet Stärkt ordning och säkerhet i domstol
(SOU 2017:46)**
(Ju2017/04740/DOM)

Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet har genom remiss anmodats att yttra sig i rubricerat ärende. Fakultetsnämnden får som svar anföra följande.

De förslag som fakultetsnämnden inte uttryckligen berör nedan lämnar nämnden utan erinran.

Beslutsfattande angående överläggning (avsnitt 4.1 och 4.2)

Enligt förslaget till ny lydelse av 5 kap 5 § första st rättegångsbalken (RB) ska *rättens ordförande*, i stället för som nu *rätten*, kunna besluta om avsteg från respektive huvudregel att överläggning till dom eller beslut ska hållas inom stängda dörrar och att endast rättens ledamöter och sådan rättens tjänsteman som har att ta befattning med målet får närvara vid sådan överläggning. Juridiska fakulteten *avstyrker* detta förslag. Dessa beslut är inte av den ordningsupprätthållande karaktär som kan kräva ett snabbt agerande och därför bör kunna fattas av rättens ordförande utan föregående hörande av rättens övriga ledamöter (jfr t ex förslaget till 5 kap 9 a § RB). Utredningens överväganden i denna del övertygar inte.

När nämnda huvudregel om stängda dörrar upprätthålls föranleder det ett hemligt förfarande som upprätthålls rigoröst genom en absolut,

2017-09-14

tidsobegränsad tystnadsplikt utan meddelarfrihet, se 43 kap 6 § första st 2 mom och 11 § offentlighets- och sekretesslagen, 2009:400, OSL. En offentlig överläggning anses nämligen inte vara ”till gagn för det grundliga och otvungna meningsutbyte, som utgör kollegialitetens förnämsta fördel”.¹ I förarbetena till 1980 års sekretesslag (vars reglering i dessa hänseenden är överförd till OSL) uttalade departementschefen:²

Om risk fanns för att varje framförd synpunkt och varje framlagt utkast till skrivning kunde ges allmän spridning, skulle säkerligen många av deltagarna i överläggningarna dra sig för att gå in på en närmare diskussion av problemen. Härigenom skulle målen och ärendena få en mindre allsidig belysning. För domstolarnas verksamhet är det därför av vikt att tystnadsplikt gäller beträffande vad som har förekommit vid domstols överläggning inom stängda dörrar angående dom eller annat beslut av förut angivet slag.

Var och en av rättsens ledamöter har efter avslutad förhandling en uppfattning som ska komma fram under överläggningen. Benägenheten, särskilt hos nämndemän, att under överläggningen ställa en fråga eller komma med en reflektion – särskilt om den kanske inte är helt färdigformulerad eller genomtänkt men ändå kan behöva behandlas – lär minska i offentligheten. Annars deltagande kan på liknande sätt tänkas bidra till en mindre allsidig belysning än om annan inte tillåts delta vid överläggningen.

Samtliga rättsens ledamöter får mot denna bakgrund anses vara berörda av det som motiverar respektive huvudregel. Lämpligheten av avsteg bör inte förhandsbedömas utan bedömas på grundval av ledamöternas uppfattningar i slutet av förhandlingen. I det läge då formen för överläggningen ska beslutas bör ordföranden åtminstone ha förhört sig med rättsens övriga ledamöter om deras inställning till denna. Det bör då vara enkelt att motsätta sig avsteg från huvudreglerna. Rätten i dess helhet bör därför, som idag, besluta om sådana.

Annat som enligt förslaget ska få beslutas av ordföranden ensam (främst avsnitt 4.2 och 9.2)

Enligt fakultetsnämndens mening finns det anledning att i anslutning till det ovan anförda ifrågasätta utredningens förslag att överföra

¹ Se P O Ekelöf m fl, *Rättegång – Första häftet*, 9 upplagan, 2016, som bl a citerar E Kallenberg, *Svensk civilprocessrätt – Andra bandet*, 1927, s 163, enligt vad som återges här.

² Prop. 1979/80:2 Del A s 311

2017-09-14

beslutanderätten från *rätten* till *rättens ordförande* även avseende andra beslut. Dit hör beslut enligt 5 kap 3 § RB att tillåta andra än vissa domstolsanknutna personer att närvara vid sammanträde som hålls inom stängda dörrar. Vidare hör beslut om yppandeförbud enligt 5 kap 4 § dit. Det förefaller fakultetsnämnden märkligt att beslut som dessa i enlighet med de föreslagna reglerna skulle kunna fattas av ordföranden ensam, även om rättens övriga ledamöter (vilka givetvis också kan vara lagfarna med de insikter i vad lag stadgar detta innebär) har synpunkter på lämpligheten därav eller rentav motsätter sig besluten. Fakultetsnämnden *avstyrker* därför förslagen till ändringar i dessa delar.

Av det som utredningen anför (s 83 f; liknande s 191) om tingsrätts beslut under beredningen av mål framgår att avsikten är att förtydliga att sammansättningsreglerna i t ex 1 kap 3 § RB (som utpekar *rätten* i form av en lagfaren domare, utan avseende på om domaren kommer att vara rättens ordförande) är tillämplig på vissa här aktuella beslut inför ett sammanträde. Genom att de föreslagna reglerna utpekar *rättens ordförande* som behörig i stället riskerar emellertid det avsedda förtydligandet att göra det otydligt vem som har rätt att fatta vissa beslut inför ett sammanträde i sådana, sannolikt talrika, situationer där det ännu är oklart vem som kommer att vara *rättens ordförande*. Enligt fakultetsnämndens mening är förslagen till ändringar i dessa delar dessutom onödiga. Nämnden *avstyrker* därför de föreslagna ändringarna. – Motsvarande överväganden gör sig gällande avseende förslaget till 36 a § andra st lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.

Möjligheten att delegera uppgifter till en polisman eller ordningsvakt (avsnitt 4.4)

Fakultetsnämnden ifrågasätter lämpligheten av att rättens ordförande delegerar sina ordningsupprätthållande uppgifter, åtminstone i den mån de innefattar myndighetsutövning, till en ordningsvakt som inte är anställd vid domstolen eller till en polisman, som ju inte heller är anställd vid domstolen.

Ordningsregler i allmänna utrymmen (avsnitt 4.5)

Enligt fakultetsnämndens mening bör straffsanktionerade ordningsregler från början vara så enhetliga som möjligt och inte, som

2017-09-14

utredningen ser det (s 94) genom informella insatser gå från inledande bristande enhetlighet till större enhetlighet. Fakultetsnämnden föreslår därför att utarbetande av modellregler eller liknande gemensamma riktlinjer för ordningsreglernas utformning övervägs i den fortsatta beredningen.

Sanktioner för brott mot ordningsreglerna (avsnitt 4.5–4.6)

När det gäller förslaget att straffbestämmelsen i 9 kap 5 § RB ska omfatta brott mot domstolens ordningsregler bör det enligt fakultetsnämndens mening förtydligas hur lagföringen ska gå till. Det finns här anledning att uppmärksamma att regeln i 45 kap 2 § första st om att åtal för förseelse i rättegången må väckas utan stämning lär vara motiverad av att den förövas ”inför rätten”, jfr andra st. Fakultetsnämnden ifrågasätter om brott mot ordningsreglerna som skett utanför rättssalen kan anses förövade inför rätten. Därmed kan också formuleringen av den föreslagna 9 kap 5 a § RB (”brott som begåtts inför rätten”) ifrågasättas.

Deltagande i ett sammanträde på annat sätt än genom att infinna sig där sammanträdet hålls (avsnitt 5.3)

Fakultetsnämnden *avstyrker* förslaget till ny lydelse av 5 kap 10 § andra st 2 mom, eftersom ändringen riskerar att urholka huvudregeln enligt första st att de som ska delta i ett sammanträde inför rätten ska infinna sig i rättssalen eller där sammanträdet annars hålls.

De flesta icke-professionella aktörer lär uppleva att det innebär ett mått av obehag eller besvär att höras inför rätta; varje sådant obehag eller besvär bör inte leda till att huvudregeln frångås. Enligt fakultetsnämndens mening kan lämpligheten av den utveckling i riktning mot att videokonferens används i allt fler situationer som utredningen beskriver (s 115 ff) ifrågasättas; den bör i alla händelser inte förstärkas genom den föreslagna lagändringen. Att något förekommer i praktiken bör här inte tas till intäkt för att det är lämpligt eller önskvärt.

Huvudregeln om att en deltagande i ett sammanträde inför rätten ska infinna sig där sammanträdet hålls har enligt fakultetsnämnden goda skäl för sig, även i ljuset av det utredningen anför och i beaktande av

2017-09-14

samhällsutvecklingen i övrigt. Här är inte platsen att närmare utveckla dessa skäl men följande förtjänar att särskilt framhållas.

I takt med att allt mer kommunikation ersätts av elektroniskt medierad kontakt ökar värdet av det omedelbara mänskliga mötet.³ Krav på att fysiskt infinna sig och möta dem man ska kommunicera med understryker sammanhangets allvar. En av de allvarligaste kommunikativa situationer som förekommer i samhället är rättegången. Respekten för denna situations betydelse talar för ett mer rigoröst upprätthållande av huvudregeln än vad som redan med befintliga regler synes förekomma.

Än viktigare att beakta i sammanhanget är forskning som problematiserar föreställningen, som enligt utredningen (s 118 f) finns bland många domare, att mediering inte påverkar förutsättningarna för bedömning av det medierade. Här kan exempelvis nämnas en rättspsykologisk studie avseende svenska förhållanden,⁴ enligt vilken de förhörspersoner som hörs på plats i rättssalen framstår som mer tillförlitliga och trovärdiga än de som hörs genom videokonferens eller uppspelad video. Valet av medium är inte konsekvensneutralt, vilket måste beaktas när reglerna om detta utarbetas och tillämpas.

Förslag till yttrande i detta ärende har upprättats av docenten Eric Bylander. Yttrandet har på delegation avgivits av Juridiska fakultetens prodekanus, professor Jane Reichel.

Jane Reichel

³ Se t ex E Bylander, *Muntlighetsprincipen – En rättsvetenskaplig studie av processuella handläggningsformer i svensk rätt*, 2006, bl a s 425 f.

⁴ S Landström m fl, *Rättspraktikers inställning till modern ljud- och bildteknik i rättssalen – En rättspsykologisk studie*, s 197 ff i *Svensk Juristtidning*, 2012